

परकीय थेट गुंतवणूक

- परदेशात असलेल्या एखाद्या व्यक्ती किंवा फर्मकडून देशामध्ये केलेल्या कोणत्याही गुंतवणुकीला थेट विदेशी गुंतवणूक म्हणतात.
- सामान्यतः एफडीआय म्हणजे जेव्हा एखादी परदेशी संस्था एखाद्या देशातील कंपनीच्या शेअर्समध्ये मालकी मिळवते किंवा त्यावर नियंत्रण ठेवते किंवा तेथे व्यवसाय स्थापित करते.
- हे विदेशी पोर्टफोलिओ गुंतवणुकीपेक्षा वेगळे आहे जिथे परदेशी संस्था केवळ कंपनीचे इक्विटी शेअर्स खरेदी करते.
- एफडीआयमध्ये, कंपनीच्या दैनंदिन कामकाजात परदेशी घटकाचा सहभाग असतो.
- एफडीआय म्हणजे केवळ पैशांचा ओघ नसून तंत्रज्ञान, ज्ञान, कौशल्ये आणि कौशल्य/ज्ञान यांचा प्रवाह देखील आहे.
- देशाच्या आर्थिक विकासासाठी कर्जविरहित आर्थिक संसाधनांचा हा प्रमुख स्रोत आहे.
- एफडीआय सामान्यतः अशा अर्थव्यवस्थेत होते ज्यामध्ये वाढीची शक्यता असते आणि कुशल कर्मचारीवर्ग देखील असतो.
- गेल्या अनेक वर्षांपासून FDI हा आंतरराष्ट्रीय भांडवल हस्तांतरणाचा एक प्रमुख प्रकार म्हणून आमूलाग्र विकसित झाला आहे.
- एफडीआयचे फायदे समान प्रमाणात वितरीत केले जात नाहीत. हे यजमान देशाच्या प्रणाली आणि पायाभूत सुविधांवर अवलंबून असते.

यजमान देशांमधील एफडीआयचे निर्धारक हे आहेत:

- धोरण फ्रेमवर्क
- एंटी आणि ऑपरेशन्स/फंक्शनिंग (विलीनीकरण/अधिग्रहण आणि स्पर्धा) संदर्भात नियम
- राजकीय, आर्थिक आणि सामाजिक स्थिरता
- परदेशी सहयोगींचे उपचार मानक
- आंतरराष्ट्रीय करार
- व्यापार धोरण (टेरिफ आणि नॉन-टेरिफ अडथळे)
- खाजगीकरण धोरण

भारतात थेट विदेशी गुंतवणूक (FDI) – नवीनतम अपडेट

- एप्रिल ते ऑगस्ट 2020 पर्यंत, एकूण USD 35.73 अब्ज ची थेट परकीय गुंतवणूक प्राप्त झाली. आर्थिक वर्षाच्या पहिल्या 5 महिन्यांतील हा आजवरचा उच्चांक आहे. पहिल्या तिमाहीत (एप्रिल-जून 2020) सकल देशांतर्गत उत्पादन (GDP) वाढ 23.9% कमी होऊनही एफडीआयचा प्रवाह वाढला आहे.
- 2020-21 च्या पहिल्या 5 महिन्यांत (USD 35.73 अब्ज) मिळालेले FDI 2019-20 च्या पहिल्या पाच महिन्यांच्या (USD 31.60 अब्ज) तुलनेत 13% जास्त आहे.

भारतातील FDI मार्ग

FDI भारतात तीन मार्ग आहेत. त्यांचे खालील वर्णन केले आहे:

- श्रेणी 1: स्वयंचलित मार्गाद्वारे 100% FDI ला परवानगी
- श्रेणी 2: सरकारी मार्गाद्वारे 100% पर्यंत FDI ला परवानगी
- श्रेणी 3: स्वयंचलित + सरकारी मार्गाद्वारे 100% पर्यंत FDI ला परवानगी

स्वयंचलित मार्ग FDI

स्वयंचलित मार्गात, परदेशी घटकाला सरकार किंवा RBI ची पूर्वपरवानगी आवश्यक नसते:

उदाहरणे:

1. वैद्यकीय उपकरणे: 100% पर्यंत
2. थर्मल पॉवर: 100% पर्यंत
3. नागरी विमान वाहतूक सेवा अंतर्गत सेवा जसे की देखभाल आणि दुरुस्ती संस्था
4. विमा: 49% पर्यंत
5. सिक्युरिटीज मार्केटमध्ये इन्फ्रास्ट्रक्चर कंपनी: 49% पर्यंत
6. बंदरे आणि शिपिंग
7. रेल्वे पायाभूत सुविधा
8. निवृत्तीवेतन: 49% पर्यंत
9. पॉवर एक्सचेंज: 49% पर्यंत
10. पेट्रोलियम शुद्धीकरण (PSUs द्वारे): 49% पर्यंत

सरकारी मार्ग FDI

- सरकारी मार्गानुसार, विदेशी संस्थांनी सरकारची परवानगी अनिवार्यपणे घ्यावी. त्याने परदेशी गुंतवणूक सुविधा पोर्टलद्वारे अर्ज दाखल केला पाहिजे, जे सिंगल-विंडो क्लिअरन्सची सुविधा देते. त्यानंतर हा अर्ज संबंधित मंत्रालय किंवा विभागाकडे पाठविला जातो, जो डीपीआयआयटीशी सल्लामसलत केल्यानंतर अर्ज मंजूर करतो किंवा नाकारतो.

उदाहरणे:

1. प्रसारण सामग्री सेवा: 49%
2. बँकिंग आणि सार्वजनिक क्षेत्र: 20%
3. खाद्य उत्पादने किरकोळ व्यापार: 100%
4. मुख्य गुंतवणूक कंपनी: 100%
5. मल्टी-ब्रँड रिटेल ट्रेडिंग: 51%
6. टायटनियम बेअरिंग खनिजे आणि धातूचे खनन आणि खनिजे वेगळे करणे: 100%
7. मुद्रित माध्यम (वैज्ञानिक आणि तांत्रिक मासिकांचे प्रकाशन/मुद्रण/विशेष जर्नल्स/नियतकालिक आणि परदेशी वर्तमानपत्रांची प्रतिकृती आवृत्ती): 100%
8. उपग्रह (स्थापना आणि ऑपरेशन्स): 100%
9. प्रिंट मीडिया (वृत्तपत्र, नियतकालिके आणि बातम्या आणि चालू घडामोडींवर काम करणाऱ्या विदेशी मासिकांच्या भारतीय आवृत्त्यांचे प्रकाशन): 26%

ज्या क्षेत्रांमध्ये FDI प्रतिबंधित आहे

अशी काही क्षेत्रे आहेत जिथे कोणत्याही FDI ला पूर्णपणे बंदी आहे. ते आहेत:

- कृषी किंवा वृक्षारोपण उपक्रम (जरी फळबाग, मत्स्यपालन, चहाचे मळे, मत्स्यपालन, पशुपालन इ. सारखे अनेक अपवाद आहेत.)
- अणुऊर्जा निर्मिती
- निधी कंपनी
- लॉटरी (ऑनलाइन, खाजगी, सरकारी इ.)
- चिट फंडातील गुंतवणूक
- TDR मध्ये ट्रेडिंग

- कोणताही जुगार किंवा बेटिंग व्यवसाय
- सिगार, सिगारेट किंवा संबंधित तंबाखू उद्योग
- गृहनिर्माण आणि रिअल इस्टेट (टाउनशिप, व्यावसायिक प्रकल्प इ. वगळता)

नवीन FDI धोरण

- नवीन एफडीआय धोरणानुसार, भारताशी जमीन सीमा असलेल्या देशाची संस्था किंवा भारतातील गुंतवणुकीचा लाभार्थी मालक अशा कोणत्याही देशात वसलेला असेल किंवा त्याचा नागरिक असेल, केवळ सरकारी मार्गाने गुंतवणूक करू शकेल.
- एफडीआय डीलमध्ये मालकी हस्तांतरित करण्यासाठी, ज्याचा फायदा भारताशी सीमा असलेल्या कोणत्याही देशाला होतो, त्यालाही सरकारी मंजूरीची आवश्यकता असेल.
- नवीन पॉलिसीमध्ये समाविष्ट नसलेल्या देशांतील गुंतवणूकदारांना संबंधित सरकारी विभागाची पूर्वपरवानगी घेण्याऐवजी केवळ व्यवहारानंतर आरबीआयला कळवावे लागेल.
- पूर्वीचे एफडीआय धोरण केवळ बांगलादेश आणि पाकिस्तानला सर्व क्षेत्रांमध्ये सरकारी मार्गाने परवानगी देण्यापुरते मर्यादित होते. सुधारित नियमाने आता चीनमधील कंपन्यांना सरकारी मार्ग फिल्टरमध्ये आणले आहे.